

Dinler Tarihi Araştırmaları I

Prof. Dr. Ahmet Güç

DTA Yayıncılık | DTA Publishing

Yayın No | Publication Number: 93

Kitap Adı: Dinler Tarihi Araştırmaları I

Book Title: Studies in the History of Religions I

Yazar | Author: Ahmet Güç

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book

Yayın Tarihi | Publication Date: Şubat 2026 | February 2026

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13.5 x 21

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 408

ISBN: 978-625-5959-96-6

E-ISBN: 978-625-5959-95-9

DOI: 10.70717/dta.9786255959959

Atıf Bilgisi | Cite as: Güç, Ahmet. *Dinler Tarihi Araştırmaları I*,
Bursa: DTA Yayıncılık, 2026.

1. Dinler Tarihi | History of Religions
2. Dünya Dinleri | World Religions
3. Araştırma - İnceleme | Research - Study

Kapak ve Mizanpaj | Cover Design and Layout: Samet Torun

Sertifika Numarası | Certificate Number: 74919

Yayıncı | Publisher: DTA Yayıncılık Bilişim Ltd. Şti.

Odunluk Mah. Akademi Cad. Zeno Business Center 2C/28 Nilüfer/Bursa

+90 507 227 1297 | bilgi@dtayayincilik.com.tr | www.dtayayincilik.com.tr

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.

Sertifika Numarası: 47479

Copyright © Bu Eserin bütün hakları DTA Yayıncılık'a aittir.

Yayınevinin izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Copyright © All rights of this work belong to DTA Publishing. Without the permission of the publishing company, the whole or part of the book cannot be printed, published, reproduced or distributed electronically, mechanically or through photocopying.

Dinler Tarihi Araştırmaları I

Prof. Dr. Ahmet Güç

Bursa 2026

Yazar Hakkında / About the Author

Ahmet Güç

1958 yılında Kastamonu Tosya’da doğdu. İlk tahsilini köyünde, lise tahsilini Kastamonu İmam-Hatip Lisesinde tamamladı. 1983’te Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 1976-1984 yılları arasında Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı olarak Kastamonu ve Bursa’da İmam-Hatiplik görevinde bulundu. 1984 yılında aynı fakülteye Dinler Tarihi Araştırma Görevlisi olarak atandı. 1993’te doktor, 1996’da doçent, Mayıs 2002’de profesör oldu. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı Öğretim üyesi olarak sürdürdüğü görevinden 15 Şubat 2025 yılında emekli oldu.

Dinlerde Mabet ve İbadet, Satanizm, Çeşitli Dinlerde ve İslâm’da Kurban gibi telif, *Dinler Tarihinde 50 Anahtar Kavram* ve *Yahudilikte Aile* gibi çeviri ve *Dinlerde Ahlâk* gibi editöryal eserlerinin yanında çeşitli dergilerde yayınlanmış çok sayıda makale, çeviri, ansiklopedi maddeleri, ulusal ve uluslararası sempozyumlarda sunulmuş tebliğleri, kitaplarda bölüm yazıları bulunmaktadır. Arapça ve İngilizce bilmektedir.

He was born in Tosya, Kastamonu, in 1958. He completed his primary education in his village and his high school education at Kastamonu Imam-Hatip High School. In 1983, he graduated from Uludağ University, Faculty of Theology. Between 1976 and 1984, he served as an Imam-Hatip in Kastamonu and Bursa under the Presidency of Religious Affairs. In 1984, he was appointed as a Research Assistant in the History of Religions at the same faculty. He earned his PhD in 1993, became an Associate Professor in 1996, and a Professor in May 2002. He retired from his position as a faculty member in the Department of History of Religions at Uludağ University, Faculty of Theology, on February 15, 2025.

His career includes authored works such as *Dinlerde Mabet ve İbadet* (Temple and Worship in Religions), *Satanizm* (Satanism), and *Çeşitli Dinlerde ve İslâm’da Kurban* (Sacrifice in Various Religions and Islam); translations such as *Dinler Tarihinde 50 Anahtar Kavram* (50 Key Concepts in the History of Religions) and *Yahudilikte Aile* (Family in Judaism); and editorial works such as *Dinlerde Ahlâk* (Ethics in Religions). In addition to these, he has numerous articles, translations, and encyclopedia entries published in various journals, as well as papers presented at national and international symposia and book chapters. He is proficient in Arabic and English.

*Bu çalışmamı,
yetişmemde ve tahsil hayatımda çok bk emekleri bulunan
rahmetli babam Mahmut, annem Fatma G'e
ve en zor zamanlarımda hep yanımda yer alan,
16 Eylül 2023'te hiç beklenmedik bir anda kaybettiėim
fedakr ve cefakr eřim Cavidan G'e ithaf ediyorum.*

İçindekiler

Ön Söz ■ 9

Fonksiyonları Açısından
Hz. Peygamber Döneminde Mescid ve
Günümüze Getirdiği Değerler ■ 13

Kur'ân-ı Kerim'e Göre
Hz. Meryem ve İsa (a.s) ■ 29

Yeryüzünde Üç Büyük Mescid ■ 41

İslam'da İnsana Verilen Değer ■ 51

Kur'an'da Kutsallık Anlayışı ■ 63

Dinlerde Kutsal ve Kutsallık Anlayışı ■ 77

Konfüçyüsçülük'te Kutsal Metinler ■ 99

Konfüçyüs ve Konfüçyüsçülük ■ 121

Yahudilikte Defin ve
Sonrasına Ait Gelenekler ■ 153

Bursa'da Yapılan Selâtin Camileri ■ 173

İlâhî Dinlerde Kible Anlayışı ve
Müslümanların Kible ile ilgili Uygulamaları ■ 203

Satanizm ve
Kimliğini Arayan Gençliğimiz ■ 245

Harameyn ■ 283

İslam Öncesi Dinlerde Kurban ■ 289

Putperestlik ■ 297

Budizm’de Dört Temel Gerçek,
Sekiz Dilimli Yol ve Nirvana ■ 335

Din ve Barış ■ 363

Kaynakça ■ 397

Ön Söz

Tahsil hayatıma 1970 yılında Kastamonu İmam Hatip Lisesi'nde başladım. Amacım, liseyi bitirdikten sonra Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı herhangi bir camide imam olmaktı. Büyük hedeflerim yoktu; nitekim öyle de oldu. 1976 yılı Haziran ayı sonunda İmam Hatip Lisesi'nden mezun oldum. 26 Ağustos 1976'da da Kastamonu/Araç Kıyan Köyü'nde İmam-Hatip olarak göreve başladım.

Yaklaşık üç buçuk yıl İmam-Hatiplik görevinde bulunduktan sonra, 1979-80 Eğitim-öğretim yılında Bursa Yüksek İslam Enstitüsü'ne kaydoldum. 1980 yılı Haziran ayı sonu itibariyle Bursa Üftade Tekke Camii'nde tekrar İmam-Hatiplik görevine başladım. 1983 yılında Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldum. Aynı yıl, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tefsir-Hadis Bölümü'nde yüksek lisans sınavını kazandım. Sonradan her biri farklı üniversitelerde öğretim üyesi olan Süleyman Sayar, Recep Cici ve Emin Âşıkutlu gibi arkadaşlarımla birlikte derslere devam ettik.

Üftade Tekke Camii'ndeki görevime devam ederken, 1984 yılında Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde açılan Dinler Tarihi Anabilim Dalı araştırma görevliliği sınavında başarılı bulundum. 29 Kasım 1984'te ise, araştırma görevlisi olarak atandım. 1985 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne bağlı olarak "Üç Büyük Dinde Kurban" konulu yüksek lisans tezimi bitirdim. 1992 yılı sonunda, "İlahi Dinlerde Mabeyn" konulu doktora tezimi tamamladım. Ekim 1996 yılında doçentlik sürecini ikmal ettim. 14 Mayıs 2002'de profesör kadrosuna atandım. 15.02.2025'te yaş haddinden emekliliğe sevk edildim. Böylece, sekiz sene Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı olarak, kırk sene de Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde olmak

üzere toplam 48 sene devletime ve milletime hizmet etmiş oldum.

Akademik hayatım boyunca yapmış olduğum *Dinlerde Mabeyt ve İbadet, Satanizm, Çeşitli Dinlerde ve İslam'da Kurban* gibi telif; *Dinler Tarihinde 50 Anahtar Kavram* ve *Yahudilikte Aile* gibi çeviri eserlerimin dışında, çeşitli dergilerde yayımlanmış makale ve çevirilerim, ulusal ve uluslararası sempozyumlarda sunulmuş tebliğlerim, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi'nde (DİA)* yazılmış maddelerim ve bazı kitaplarda yayımlanmış kitap bölümlerim bulunmaktadır.

Özellikle çeşitli dergilerde yayımlanmış makale, kitap bölümleri ve bazı çevirilerimin *Dinler Tarihi Araştırmaları I* ve *Dinler Tarihi Araştırmaları II* başlıkları altında iki kitap halinde yayımlanması kararlaştırılmıştır. Makaleler *Dinler Tarihi Araştırmaları I*'de, kitap bölümleri ve çeviriler de *Dinler Tarihi Araştırmaları II*'de yer alacaktır. Böylece yapmış olduğum çalışmaların çok değerli meslektaşlarımın ve bilhassa çok kıymetli genç araştırmacı arkadaşlarımla istifadelerine sunulması amaçlanmıştır.

Elinizde bulunan *Dinler Tarihi Araştırmaları I* adlı bu ilk kitapta, farklı tarihlerde kaleme aldığım makaleler, okuma bütünlüğünü kolaylaştırması amacıyla en eskiden en yeniye kronolojik bir sıra gözetilerek tertip edilmiştir. Her bir makalenin başında, ilgili çalışmanın ilk yayımlandığı yer ve tarih bilgisi ayrıca belirtilmiştir. Makalelerin farklı dönemlerde yazılmış ve farklı mecralarda yayımlanmış olması sebebiyle, kullanılan atıf ve yazım usullerinde yer yer farklılıklar bulunduğundan, metinlerin yayımlandıkları dönemdeki özgün biçimleri muhafaza edilerek kitaba aktarılması tercih edilmiştir. Ayrıca bu kitapta yer alan makalelerde kullanılan kaynaklar, okuyucuya kolaylık sağlaması için kitabın sonunda toplu bir kaynakça halinde bir araya getirilmiştir.

Bana Diyanet İşleri Başkanlığı'nda ve Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde hizmet etme, aynı zamanda bu

Çalışmalarımı ortaya koyma imkânı veren Yüce Allah’a sayısız hamdü senalar ediyorum. Gerek Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’ndeki öğrencilik yıllarımda gerekse akademik hayatım boyunca yetişmemde emeği ve katkısı bulunan bütün hocalarıma ve arkadaşlarıma minnet ve şükranlarımı arz ediyorum. Hayatta olanlara Yüce Allah’tan hayırlı, sağlıklı, bereketli uzun ömürler diliyorum; vefat edenlere de rahmet niyaz ediyorum.

Bu çalışmanın hazırlanmasına katkıda bulunan çok değerli doktora öğrencilerim Ahmet Sezer ve Yakup Piri’ye, Dinler Tarihi lisansüstü öğrencimiz Samet Torun’a ve basım sürecinde emeği geçen DTA Yayıncılık ekibine teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Ahmet Güç
Şubat 2026, Bursa

Kaynakça

- Adam, Baki. *Yahudilik ve Hristiyanlık Açısından Diğer Dinler*, İstanbul: Pınar Yayınları, 2002.
- Ağırakça, Ahmet. “Nabâtîler.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XXXII. İstanbul, 2006.
- Ahmet Cevdet Paşa. *Kıyas-ı Enbiya*, 1. Cilt, İstanbul 1977.
- Akyüz, Vecdi. *Mukayeseli İbadetler İlmihali*, 1. Cilt, İstanbul: İz Yayıncılık, 1995.
- Algül, Hüseyin. *İslam Tarihi*, 2. Cilt, İstanbul: Gonca Yayınevi, 1986.
- Ali, Cevâd. *el-Mufasssal fî Târîhi'l-Arab Kable'l-İslâm*, 4. Cilt, Bağdat, 1993.
- Amore, R. C. “Four Noble Truths”, *The Perennial Dictionary of World Religions*, ed. Keith Crim, New York: 1981.
- Apak, Adem. “Uzzâ”, *Cahiliye Araplarının İlahları* (ed. M. Mahfuz Söylemez), Ankara 2016.
- Armağan, Mustafa. “Orhan Gazi”, *Osmanlı Ansiklopedisi*, I. Cilt, İstanbul: İz Yayıncılık, 1996.
- Armağan, Mustafa. *Şehir, ey Şehir*. İstanbul: İz Yayıncılık, 1997.
- Arnold, Thomas Walker. *İntişâr-ı İslâm Tarihi*, çev. Hasan Gündüzler, İstanbul: Akçağ Yayınevi, 1982.
- Ataurrahim, Muhammed. *Jesus Prophet of Islam*, England, 1977.
- Atay, Hüseyin. “Kur’ân-ı Kerim ve Kutsiyet”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 27/1, (1985).
- Ateş, Süleyman. *Kur’ân-ı Kerim ve Yüce Meali*, Ankara: Kılıç Kitabevi, 1983.
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur’ân’ın Çağdaş Tefsiri*, 1. Cilt, İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988.
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur’ân’ın Çağdaş Tefsiri*, 3. Cilt, İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1989.

- Aydın, Mehmet. *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü*, Konya: Din Bilimleri Yayınları, 2005.
- Aydın, Mehmet. "Bizans Kilisesinde İkonoklast (Tasvir Kırıcı) Hareketin Kökenleri". *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13/13 (01 Şubat 2002).
- Ayverdi, Ekrem Hakkı & Yüksel, İ. Aydın. *İlk 250 Senenin Osmanlı Mimarisi*, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 1976.
- Ayverdi, Ekrem Hakkı. *Osmanlı Mimarisinde Çelebi ve II. Sultan Murad Devri*, 2. Cilt, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 1972.
- Ayverdi, Ekrem Hakkı. *Osmanlı Mimarîsinin İlk Devri*, 1. Cilt, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 1966.
- Barfield, Owen. *Saying The Appearances: A Study in Idolatry*, Middletown: Wesleyan University Press, 1998.
- Barron, Blanche. *The Church of Satan*, NewYork: Hells Kitchen Productions, 1990.
- Baykal, Kazım. *Bursa ve Anıtları*, İstanbul: Cenkler Matbaacılık, 1982.
- Baykal, Kazım. *Bursa'da Ulucami*. Bursa: İbrahim Horoz Basımevi, 1989.
- Belâzûri, Ebû'l-Hasen Ahmed b. Yahyâ b. Câbir b. Dâvûd, *Fütûhu'l-Büldân*. Beyrut, 1983.
- Beydâvî, Ebû Saîd Abdullah b. Ömer b. Muhammed eş-Şîrâzî. *Tefsîrû'l-Beydâvî*, 1. Cilt, İstanbul: Dersaadet Kitabevi.
- Bîrûnî, Ebu'r-Reyhan Muhammed b. Ahmed. *İfrâdu'l Mikâl fî Emri'z-Zilâl (Resâilü'l Bîrûnî)*, Haydarabat, 1948.
- Bîrûnî, Ebû'r-Reyhân Muhammed b. Ahmed. *Tahdîdu Nihâyâtî'l-Emâkin li-Tashihi Mesâfâtî'l- Mesâkin*, neşr. M. Tavit Tanç, Ankara, 1962.
- Bolay, Süleyman Hayri. "Adem." *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1988) 1/358-363.
- Bouquet, A. C.. *Sacred Books of the World*, Czechoslovakia, 1962.

- Brandon, S. G. F. *A Dictionary of Comparative Religion (DCR)*, London, 1970.
- Buhârî, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail. *el-Câmiu's-sahîh*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1979.
- Buhl, Frantz. "Menât", *İslam Ansiklopedisi* (Eskişehir, 1997), 7.
- Buhl, Frantz. "Nusb", *İslam Ansiklopedisi* (Eskişehir 1997), 9.
- Çağatay, Neşet. *İslâm Öncesi Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı*, Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1982.
- Çağrı, Mustafa. "İslâm'dan Önce Araplarda Din", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991) 3/ 316-321.
- Çakan, İsmail Lütfi - Solmaz. N. Mehmet, *Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Peygamberler ve Tevhid Mücadelesi*, 3. Cilt, İstanbul: Ensar Neşriyat Yayınları, 1985.
- Can, Yılmaz. *İslâm Şehirlerinin Fiziki Yapısı*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995.
- Canan, İbrahim. Hz. Peygamber'in Sünnetinde Terbiye, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1980.
- Caviş, Abdülaziz. *Anglikan Kilisesi'ne Cevap*, çev. Mehmet Akif, sad. Süleyman Ateş, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1985.
- Çelebi, Ahmet. *İslâm'da Eğitim-Öğretim Tarihi*, çev. Ali Yardım, İstanbul: Damla Yayınevi, 1976.
- Chan, Wing-Tsit. "Chinese Philosophical Texts", *The Encyclopedia of Religion*, 3, ed. Mircea Eliade, New York: Macmillan Publishing Company, 1987.
- Chan, Wing-Tsit. "Chinese Religion: Religious and Philosophical Texts", *The Encyclopedia of Religion*, 3, ed. Mircea Eliade, New York: Macmillan Publishing Company, 1987.
- Childs, Brevard S. "Orientation", *The Interpreter's Dictionary of the Bible*, 3, ed. George Arthur Buttrick, New York - Nashville: Abingdon Press, 1962.
- Ching, Julia. *Confucianism and Christianity: A Comparative Study*, Tokyo 1977.

- Çoban, Bekir Zakir. "Bizans İkonoklazmının Nedenleri ve İslam Etkisi Tartışması". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 8/1 (01 Şubat 2008), 115-157.
- de Vaux, Roland. *Ancient Israel: Its Life and Institutions*, trans. by John McHugh, Great Britain 1988.
- Demircan, Adnan. *Cahiliye Arapları*, İstanbul: Beyan Yayınları, 2015.
- Doğan, D. Mehmet. *Büyük Türkçe Sözlük*, 2. Cilt, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1981.
- Douglas, J. D. (ed.). *The New Bible Dictionary*, London: Inter-Varsity Press, 1962.
- Draz, M. Abdullah. *İslam'ın İnsana Verdiği Değer*, çev. Nureddin Demir, İstanbul: Kayıhan Yayınları, 1983.
- Dvornik, Françis. *Konsiller Tarihi İznik'ten II. Vatikan'a*, çev. Mehmet Aydın, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1990.
- Eberhard, Wolfram. *Çin Tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1987.
- Elgün, Abdullah Çağrı. *Kudüs İlk Kible*, İstanbul: Kültür Basın Yayınevi, 1991.
- Eliade, Mircea - Sullivan, Lawrence E. "Orientation", *The Encyclopedia of Religion*. ed. Mircea Eliade, New York: Macmillan Publishing Company, 1987.
- Eliade, Mircea. *Kutsal ve Dindışı*, çev. M. Ali Kılıçbay, Ankara: Gece Yayınları, 1991.
- Eliade, Mircea. *Pattern in Comparative Religion*, Great Britain, 1976.
- Erdem, Mustafa. *Hazreti Adem (İlk İnsan)*, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 1993.
- Esed, Muhammed. *Kur'an Mesajı*, çev. Cahit Koytak - Ahmet Ertürk, 1. ve 3. Cilt, İstanbul: İşaret Yayınları 2002.
- Etik, Arif. *Farsça-Türkçe Lügat*, İstanbul 1968.
- Evliya Çelebi. *Seyahatname*, çev. Tevfik Temelkuran - Necati Aktaş, haz. Mümin Çevik, İstanbul: Üçdal Neşriyat, 1996.
- Ezrâki, Muhammed b. Abdullah b. Ahmed. *Ahbâru Mekke (Melhas)*, Beyrut: 1969, 1/100, 117.

- Fehd, Tevfik. "Lât." *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XX-VII. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003.
- Fehd, Tevfik. "Menât." *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XXIX. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2004.
- Garaudy, *İslâm'ın Vadedtikleri*, çev. Nezih Uzel, İstanbul: Pinar Yayınları, 1983, 167.
- Görsel Genel Kültür Ansiklopedisi*, "Bursa", İstanbul: Görsel Yayınlar, 1984.
- Green, Tamara M.. "Tombs", *Encyclopedia of Religion (ER)*, ed. Mircea Eliade, NewYork: 1987, 14/551.
- Groham, A.C. "Confucianism", *The Concise Encyclopedia of Living Faiths*, ed. R.C. Zaehner, Great Britain, 1977.
- Güç, Ahmet. "Put", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007, 34/ 364-365.
- Güç, Ahmet. *Çeşitli Dinlerde ve İslam'da Kurban*, Bursa: Düşünce Kitabevi, 2003.
- Güç, Ahmet. *Dinlerde Mabet ve İbadet*. Bursa: Düşünce Kitabevi, 2011.
- Güç, Ahmet. *Satanizm: Şeytana Tapınmanın Yeni Adı*, İstanbul: Alfa Yayınları, 1999.
- Günaltay, M. Şemseddin. *İslam Öncesi Araplar ve Dinleri*, sad. M. Mahfuz Söylemez-Mustafa Hizmetli, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 1997.
- Günaltay, M. Şemseddin. *Târih-i Edyan*, İstanbul, 1919.
- Günay, Nasuh, "Şeytana Tapmada Modern Yol: Satanizm", *Arayışlar -İnsan Bilimleri Araştırmaları-* 2/1, 1999, 111-128.
- Gündüz, Şinasi, "Cahiliye Dönemi Arap Politeizmine Nebatiler'in Etkileri", *Dinler Tarihi Araştırmaları - I*, (Sempozyum: 8-9 Kasım 1996), 1998, 355-380.
- Gündüz, Şinasi. "Harrânîler", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997, 16/242.
- Gündüz, Şinasi. *Din ve İnanç Sözlüğü*, Ankara: Vadi Yayınları, 1998.

- Gündüz, Şinasi. *Sâbûiler: Son Gnostikler*, Ankara: Vadi Yayınları, 1995.
- Hamevî, Yakut. *Mu'cemü'l-Büldân*, V, Beyrut 1957.
- Hamidullah, Muhammed. *İslam Müesseselerine Giriş*, çev. İhsan Süreyya Sırma. İstanbul: Beyan Yayınları, 1981.
- Hamidullah, Muhammed. *İslam Peygamberi*, 2. Cilt, çev. M. Said Mutlu – Salih Tuğ, II, İstanbul: İrfan Yayınevi, 1969.
- Hamidullah, Muhammed. *İslâm'a Giriş*. Ankara: Sönmez Neşriyat, 1965.
- Hamidullah, Muhammed. *Muhtasar Hadis Tarihi ve Sahife-i Hemmam İbn Münebbih*, çev. Kemal Kuşçu, İstanbul: Bahar Yayınları, 1967.
- Harman, Ömer Faruk. “Hübel”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998, 18/ 444-445.
- Harman, Ömer Faruk. “İbrahim”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 2000, XXI.
- Harman, Ömer Faruk. “İsmâil”. *DİA*, İstanbul 2001, 23/80.
- Hartland, H. Sidney. “Satanısın”, *Enryclopedia of Religion and Ethics*, XI, ed. James Hastings, New York, 1980.
- Haysmans, J.K.. Bois'in “Le Sataniwie et lamagic”, Paris, 1895.
- Hinnells, John R. (ed.). *The Penguin Dictionary of Religions*, London: Penguin Books, 1988.
- Hişam bin Abdülmelik, Ebü'l-Velîd Hişâm b. Abdilmelik b. Mer-vân, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, I, Beyrut 1391/1971.
- Hoca Sadeddin Efendi. *Tâcü't-tevârih*. haz. İsmet Parmaksızoğlu. 1. Cilt. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992.
- Hodous, Lewis. “Konfüçyüs Dini”, çev. Günay Tümer, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Ankara, 1976, 21/391-410.
- Hume, Robert Ernest. *İlham Hazinesi*, İstanbul 1968.
- İbn Haldûn, Ebû Zeyd Veliyyüddîn Abdurrahmân b. Muhammed, *Mukaddime*, II, haz. Süleyman Uludağ. İstanbul, 1983.
- İbn Kesir, Ebu'l-Fidâ İsmâil. *Tefsîru'l-Kur'âni'l- Azîm*, I-IV, Mısır.

- İbn Manzûr, Ebü'l-Fazl Cemâlüddin Muhammed b. Mükerrerem b. Ali b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî, *Lisânü'l-Arab*, XI, Beyrut.
- İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Menî. *Tabakat*, I, Beyrut.
- İbnu'l Kelbi, Hişâm b. Muhammed, *Putlar Kitabı: Kitâbü'l-Esnâm*, çev. Beyza Düşüngen, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 1969.
- İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Tarih*, I, Beyrut, 1965.
- İbnu'l-Esir, *el-Kâmil fi't-Tarih*. II. Beyrut, 1965.
- İnalcık, Halil, "Bursa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992, 6/ 445-449.
- İsfahânî, Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. el-Mufaddal. *el-Müfredat fî Garibi'l-Kur'ân*, İstanbul 1986.
- Kaçar, Turan. "İmgenin Transformasyonu Bizans Dünyasında İkona Tartışması". *Eskiye*. 11 (01 Aralık 2008), 68-75.
- Kandemir, M. Yaşar. *Örneklerle İslam Ahlakı*, İstanbul 1980.
- Karacabey, Salih. "Ulü'l Azm Peygamberler ve Ortak Yönleri", *Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (Bursa, 1998) 7/7.
- Karaman, Hayreddin - Çağrı, Mustafa - Dönmez, İbrahim Kafi - Gümüş, Sadrettin. *Kur'an Yolu: Türkçe Meal ve Tefsir*, 5. Cilt, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2008.
- Kâsânî, Ebû Bekir b. Mes'ûd. *Kitâbü Bedâ'is-Sanâi' fî Tertibi's-Şerâi'*, I, Beyrut 1402/1982.
- Kaufmann, Yehezkel. *The Religion of Israel: From Its Beginnings to the Babylonian Exile*. çev. Moshe Greenberg. London: George Allen & Unwin, 1961.
- Kazancı, Ahmet Lütfi. "Ebrehe." *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994, 10/79-80.
- Konfüçyüs, *Konuşmalar*, çev. Muhaddere N. Özerdim, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 1963.

- Küçük, Abdurrahman. “Arz-ı Mev’ûd”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991, 3/443.
- Kula, M. Naci. *Kimlik ve Din (Ergenler Üzerine Bir Araştırma)*, İstanbul, 2001.
- Kurtubî, Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi’ li- ahkâ-mi’l-Kur’ân*, II, Beyrut.
- Kutlutürk, Cemil. “Hint Dinleri (Budda Dharma/Budizm)”, *Dünya Dinleri*, ed. Şinasi Gündüz, İstanbul: Milet Nihal Yayınları, 2019.
- Kuzgun, Şaban. “Hanîf.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997, 16/33-39.
- LaVey, Anton Szandor. *The Satanic Rituals*, U.S.A, 1972.
- Manuel, Zenju E. *Meraklılar için Budizm: Temel Sorulara Doyurucu Cevaplar*, İstanbul: Maya Kitap, 2014.
- Mathews, Shailer - Smith, Gerald Birney (ed.). *A Dictionary of Religion and Ethics*. London: The Waverley Book Company, 1921.
- Mes’ûdî. Ali b. Hüseyin b. Ali, *Mürûcû’z-Zeheb ve Meâdinü’l-Cevher*, I, Mısır 1384/1964.
- Mevdûdî, Ebu’l-Alâ. *Tefhîmu’l-Kur’ân: Kur’ân’ın Anlamı ve Tefsiri* (Heyet), I-II, İstanbul: İnsan Yayınları, 1996.
- Miller, Madeleine S. - Miller, J. Lane (ed.). *Harper’s Bible Dictionary*, New York: Harper & Row, 1973.
- Milliyet Gazetesi*, “Şeytan Çıkmazı” (22 Eylül 1999), 7.
- Miras, Kâmil. *Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi*, IX, Ankara, 1978.
- Nasr, Seyyid Hüseyin. *Bir Kutsal Bilim Anlayışı*, çev. Şehabeddin Yalçın, İstanbul 1995.
- Neşrî, Mehmed. *Kitâb-ı Cihan-Nümâ, Neşrî Tarihi*, I, haz. Faik Reşit Unat-Mehmet A. Köymen, Ankara, 1987.
- Olgun, Tahir. *Müslümanlıkta İbadet Tarihi*, Ankara 1998.
- Oy, A. “Orientation”, *Encyclopedia Britannica*, XVI, USA 1970.
- Örnek, Sedat Veyis. *Etnoloji Sözlüğü*, Ankara 1971.

- Özaydın, Abdülkerim. “Amr b. Luhay” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991, 3/87-88.
- Pakalın, Mehmet Zeki. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 1. ve 3. Cilt, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1971.
- Parrinder, Geoffrey. *Worship in the World's Religions*, London 1961.
- Pay, Salih. *Bursa İvaz Paşa Külliyesi*, Bursa, 1996.
- Pedersen, Johannes. “Mescid”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1971, 34/214.
- Pike, E. Royston. *Encyclopedia of Religion and Religions (ERR)*, Great Britain 1951.
- Pound, Ezra. *Konfüçyüs*, çev. Ahmet Yücel, İstanbul: Bürde Yayınları, 1981.
- Rabah, Midraş. Bereşit Rabah*, London 1961.
- Rahman, Fazlur. *Ana Konuları ile Kur'ân*, çev. Alpaslan Açıkgeçenç, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 1987.
- Rahman, Fazlur. *İslâm*, çev. Mehmet Dağ – Mehmet Aydın, İstanbul: Selçuk Yayınları, 1981.
- Râzî, Muhammed b. Ömer b. Hüseyin b. Hasan b. Ali. *et-Tefsîru'l-Kebîr*, XXX, Kahire.
- Reynolds, Frank E. Charles Hallisey, “Buddha”, *The Encyclopedia of Religion (ER)*, 2. Cilt, ed. Mircea Eliade, London: 1987.
- Ries, Julien. “Idolatry”, *Encyclopedia of Religion (ER)*, VII, ed. Mircea Eliade, London 1987.
- Russell, Jeffrey Burton. *İblis: Erken Dönem Hristiyan Geleneği*, çev. Ahmet Fehmi, İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2000.
- Russell, Jeffrey Burton. *Şeytan: Antikiteden İlkel Hristiyanlığa Kötülük*, çev. Nuri Plümer, İstanbul: Kabalcı Yayınları, 1999.
- Sâhih-i Buhârî Tecrid-i Sarih Tercümesi ve Şerhi*, IV, Ankara, 1976.
- Sâlih, Suphi. *Hadis İlimleri ve İstılahları*, çev. M. Yaşar Kandemir, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1981.
- Sarıçıkıoğlu, Ekrem. *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, İstanbul: Bayrak Yayınları, 1984.

- Sarıkcıoğlu, Ekrem. "Kur'an'a Göre Müşrikler ve Putperestler", *İslami Araştırmalar* 1/1, Temmuz 1986.
- Schimmel, Annemarie. *Dinler Tarihine Giriş*, Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1955.
- Serahsî, Şemsüddîn. *Kitâbü'l-Mebsût*, II, Beyrut 1398-1978.
- Sharpe, Eric J.. *50 Key Words (Comparative Religion)*, London 1971.
- Smith, Jo Durden. *Budizm: Gizli Öğretisi*, çev. Tolga Bakanay, İstanbul: Sınır Ötesi Yayınları, 2006.
- Solmaz, N. Mehmet-Çakan. İsmail Lütü, *Kur'an-ı Kerim'e Göre Peygamberler ve Tevhid Mücadelesi*, 1. Cilt, İstanbul, 1982.
- Taberi, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmulî et-Taberî el-Bağdâdî, *Tarihu'l-Ümem ve'l-Mülûk*, I, Beyrut, 1967.
- Taberi, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir. *Câmiu'l-beyân an te'vil-i âyi'l-Kur'ân*, II, Mısır 1388/1968.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi. *Beş Şehir*. İstanbul, 1989.
- Tecrid Tercümesi*, I, Ankara, 1978.
- The Jewish Encyclopedia (JSA)*, 1905, XII.
- The New Webster's Dictionary of the English Language*. New York: Lexicon Publications, 1985.
- Timurtaş, Faruk K.. *Yeni Kelimeler Sözlüğü*, İstanbul 1979.
- Tümer, Günay - Küçük, Abdurrahman, *Dinler Tarihi*, Ankara: Ocak Yayınları, 1997.
- Tümer, Günay. "Budizm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992, 6/352-360.
- Tümer, Günay. "Din", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994, 9/ 345-349.
- Tümer, Günay. Abdurrahman Küçük, *Dinler Tarihi*, 4. Baskı, Ankara: Ocak Yayınları, 2002.
- Tümer, Günay. *Biruni'ye Göre Dinler ve İslam Dini*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1991.
- Ünal, Halit. "Atîre" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991, 4/79-80.

- Usta, İbrahim. *İslam Öncesi Arap Mitolojisi*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2015.
- Uzunçarşılı, İ. Hakkı. *Osmanlı Tarihi*, I, Ankara, 1982.
- Varenne, Jean. “Budizm”, *Din Fenomeni*, haz. Mehmet Aydın, Kon-ya: Tekin Kitabevi, 1993.
- Vogel, C.. “Orientation of Churchs”, *New Catholic Encyclopedia*, X, Washington 1967.
- Wensinck, A. J.. “Kible”, *İslam Ansiklopedisi*, VI, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1977.
- Yavuz, Şevket. “Uzzâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012, 42/268-269.
- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi. *Hak Dini Kur’an Dili*, I-II, İstanbul, 1971.
- Yediyıldız, Bahaeddin. “Vakıf”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, 1986, 42/ 479-486.
- Yeni Türk Ansiklopedisi*, II, İstanbul, 1985.
- Yetkin, Suut Kemal. *İslâm Ülkelerinde Sanat*, Ankara, 1954.
- Yitik, “Budizm”. *Dinler Tarihi El Kitabı*, ed. Baki Adam, 2. Baskı, Ankara: Grafiker Yayınları, 2015.
- Yitik, Ali İhsan. “Hinduizm”. *Yaşayan Dünya Dinleri*, ed. Şinasi Gündüz, 4. Baskı, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2016.
- Yitik, Ali İhsan. *Hint Kökenli Dinlerde Karma İnancının Tenâsüh İnancıyla İlişkisi*, İstanbul: Ruh ve Madde Yayınları, 1996.
- Zebîdî. Zeynüddin Ahmed b. Ahmed, *Sahih-i Buhârî Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi*, 9. Cilt, terc. Kâmil Miras, Ankara, 1978.
- Zemahşerî, Ebu’l-Kâsım Cârullah Mahmud b. Ömer b. Muhammed. *el-Keşşâf*, IV, Beyrut, 1995.

